

Gizonari dagokion edukazioa

Alejandro Zuanetakoa.

Jacques Maritain filosofo famatuaren liburutxo bat erori da nire eskuetan. "La Educación en este momento crucial". Ta emendik ideia eder eta sakon batzuek ateratzen, saiatu naiz nire lantxo onetan beste filosofo berriekin borobiltzen dudalarik.

Gizonaren edukazioaz ekiten dudala, giza-mota aski etorriko dira, bearbada, gure buruetara: Ozidenteko gizona, Industri aroko gizona, gizon kriminala, gizon burgesa edo gizon proletariua. Baiño mota bateko edo bestekoa izan, edo euskaldun edo errusitar izan, nai ta ez denak lehen lehenik gizaseme gera.

Pindaro-k eta gero Nietzsche-k gure eginbearrik nagusia: "lehenik gerana izatera irixtea" dela baieztatu zutenean egi zorrotz eta borobilla esan zuten; alare, ez dago gizon izatera allegatzea baiño eginkizun neketsuagorik.

Gizona, denok dakigunez, ez da izadiko edozein abere bezela, zaldi edo txakurraren antzekoa. Kulturazko aberea ere bada, eta abere mota au ezin bizi diteke zibiliza-

zioaren eta gizartearen zabalkundeaz ezik; kondairazko abere bat da: izan ere, ortik ainbeste kultura klase gure gizadian bereizten direnak.

Gizonaren aurrerakizuna mugagabea delarik, gizaldiz-gizaldi eta kondaira zear eratu zaizkigun esperientzia ta tradizioa baztertu ezinikoak dira. Norbere askatasuna irixteko, gizonak bere gain dauzkan disziplina ta tradizioaren bearra dauka, gotortu ere egiten dute gizona beraien kontra burrukatzeko gauza egifiaz —orrela aberastuko da, izan ere, tradizio ura— eta tradizio aberastu onek ditezkean burruka berriak eratuko ditu, eta olaxe bata besteakin etenik gabe.

Edukazioaren kontrako erejiak edo okerrak

Maritain jaunak zazpi erejia edo okerrak arakutzen ditu. Eta ni ere lendabiziko okerretik asiko naiz, au da, Edukazioaren elburua ahaztetik. Izan ere, maiz ez da jakiten ainbeste istudioen aizkeneko arrazioa. Bi-

deak eta metoduak gizonaren eta bere ikastaldien elburuak obetogo azaldu ta argitu bearrean, eurak jartzen dira elburu ta areagorik ezpailitzan. Ain zuzen ere, erreprotxe auxe bizkartu genezaioke "gaurreguneko edukazioari". Bere bi-deak ez dira okerrak; aitzitik, geient-suenetan antziñako pedagogjikoak baiño obekiagoak dira. Zoritxarrez, onegiak izan edo... beintzat, egiaz-ko elburua galduerazten digute sarritan bistatik. Pedagogjiako bide ta metodu berri auek onak dira, progresu ziburra; baiño metodu auen inportantzia zenbat eta aundiagoa izan orduan eta bear aundiagoa da-goa jakintza praktikua ta elburuengana-ko jo-mugak bat-batean desarrol-latu al izateko.

Beste okerra, elburuak okerbide-tzea litzake. Pertsona bat eduka-tzerakoan elburu ziur eta garbiak eduki bear dira. Edukazio lana zenbaitek uste duten baiño lan aun-diagoa, misterioitsuagoa ta, erabe-rean, apalagoa ere bada. Edukazioa umea edo gizona bere perfeziora laguntzea ta gidatzea besterik ez ba-da, edukazioak edo pedagogjiak ezin dezake gizonaren filosofiari-ko edo teolojiari-ko erabat baztertu. Fi-losofiaren galdekizuna: Zer da gizo-na?, lehen unetik erantzun bear luke edukatzaileak. Ideia garbiak iritxi bear dira gizonagaz, ideia kristauak. Eguneko zibilizazioan gizatasun ideiak, dudarik gabe, Kristianismutik datoz beren izaera edo sakonean. Ozidenteko gizata-

sunaz ari naiz. Ba-dira, alere, giza-tasun edo umanismo onen kontra-rioak: positibismua, t. a., zibiliza-zioaren arerio diren faszismu ta arrazazalekeriak aitatzera ere ja-rri gabe.

Pertsona bat betiere zera miste-riotsu bat da, eta zera izkutu ori ezin dezakete konprenitu ta ara-katu teknika berriak. Edukazio landan dagoen eginkizunik aundie-na umea, gaztea, edo gizona eten-gabe arrazoimendura eta boronda-te libreria otsegitea ta deitzea da.

Beraz, edukazioaren betebearra, giza pertsonaren desarrolloa da —ezaugera ta arrazoimendurako bidea, irizpidearen eta zillegi bir-tuteen gotortasuna—, gaiñera, na-zioaren eta zibilizazioaren ofiordean aberasturik, tradizio jator ori giza-diz-gizaldi aseguratzen dela.

Gero espezializazioak artzerako edo espezializaio oriek obetogo be-tetzeko edo bere lekuan moldatze-ko biderik egokiena giza-posibilida-deak al den guztia desarrolatzea da. Espezializazioak ez dute sekula ere edukazioaren jo-muga printzipale-na arriskuan jarri bear. Edukazioa-ren betebearrak sakonago ezagu-tzeko giza pertsona ta bere posi-bilidadeak eta bere aspirazioak az-terkatzea da obekiena.

Giza pertsonaren joerarik nabar-menetakoa askatasunerako tirria da. Ez askezalekeri leloa, baizik na-turaltasuna, autonomia ta zabal-kundea darion askatasuna, alegin guztiekin eta deskantsu gabe bu-

rrukan irixten den askatasuna. Barrutiko ta izpirituko askatasuna.

Grekatarren filosofiak, Aristoteles-ek bereiziki, gizonak adimendua ta jakituria bidez irixten duen autonomian ikusten zuen gizakiaren perfezioa. Kristianismua etorriko zan gero giza-perfezio ori grazi-maillara jasotzera; Maitasunean datzan askatasuna. Jainko semeen Askatasuna.

Edukazioaren betebear nagusia, bada, individuoaren askatasunean datza, ezagutza ta jakituria, borondate ona ta maitasuna bide.

Pargmatismuak galdu bear al gaitu?

Au da Maritain jaunak izendatzen duen beste okerbidea... Gaurreguneko mundua ekintzak, azioak ta praxisak bereizten du. Ez legoke gaizki neurritz zuzenbidetu ezker. Gauza guztiek daukate beren jatorrizko ordena ta elburuak. Pragmatismu irakite onek, ordea, alde batera baztertu ditu giza-pertsonaren betebearrak eta gizatasunaren ordenamenduak. Patu txarrez teknologia onek ondore gaiztoak dakarcki. Indarrezko artu-emanak sortu ditu soilki gizartean, atsegifitza koak geienik ere. Eta teknolojizko gizartea totalitarismua da, berez. Alere, teknolojiak ez du derrigorrez demokraziarik ukatzen teknologia orreri teknologia-gaiñeko izpiritu batek sostengua ta bizia ematen ba-dio. Gaurko munduan ifioiz

baifio geiago, "mekanikak mistikara" egiten du dei Bergson-en arauz.

Berriro arrazoimenaren jatorrizko fedea egian jarri bearrean gera. Zenbait filosofia berriek, ordea, likistu egin digute EGIA, ideia zahar bat dela-ta Kant-en apriorismuakin edo antzeko pentsementuekin trukatzuz. Ekintza biurtzen ez den pentsementu oro ukatzeakin, ustekabe, urruti joan gindezke eta joan da gure soziedadea.

Au da gaurko zenbait demokrazien auleria sortzen duen barrutiko pipizomorroa. Demokraziaren indar eragillea izpirituzkoa izanik —zuzenbidearen naia ta anaiarteko maitasunaren itxaropena—, bere filosofia luzaroan pragmatismua izan da; demokraziaren fede egikorra, ordea, ezin izan pragmatismuaren ispirazioan justifikatzeko gauza, ezkondu eziñak direnez. Jakifitekoa da auetako demokraziek ezer gutxi egin dezaketela totalitarismuen kontra. Totalitarismua, nazismua edo faszismuaren arrastoak nunai erroturik daude oraindik gure nazioetan. Eta edukazio ekitaldi bizikiak bear dira, totalismuaren kontra pertsonalismua, askatasuna ta kristau gizatasuna ipifirik. Okerrena, edukazioa bera ere totalitarismuak monopolizatua edukitzea litzake; berari dagokion giza-tipoa moldatze-ko... Edukazio modu oneri demaio Maritain jaunak Soziolojismua izena, edukazioaren kontrako beste okerbidea. Aipaturiko demokrazia oriek zahartu ere egin dira orain

naï dugun demokrazia osatua erakitzeko.

Emen okerreña dena da pragmatismua ez dela beste prolema zabalago baten kasu berezia baizik. Ain zuzen ere, filosofia desafiatzera agertu zaizkigu positibista zenbait, ez ordea, zientzia beraren izenean, bere buruaren berri ez dakian zientziako metafisikaren izenean baiño. Alperrikako baldinkizuntzat jotzen dute auek bai filosofia ta bai erlijioa. Filosofiak eta filosofuek konprenitu dezakete biolojiaren egia, esate baterako, filosofia berarenaren antzo. Baiño positibista oriek ez dute filosofiaren laguntzarik konprenitzen, orregatik sarrera oro debekataen diote filosofiari jakintza soroan. Baiño Filosofiak bueltatu dezake desafiaoa. Zeren zientziaren izenean sartzen dira filosofia ta erlijioa kritikatzera, bestalde, berauek bai dira esan dutenak zientziak gai orietaz ez daukatela ez ezaugerarik ez irizpiderik, lehenik filosofiarik ez egitekotan.

Zientzia sailleko zenbait txapeldunek egiten dute automobilista batek egaontziak ez dutela deus ere baliorik eta ekingo ba-lu bezela, zeren berauek ba-dakite txofertza bai, baiño egaka ori ifundik ere ez izan txofertza.

Pena da Ozidenteko zibilizazioaren barrutiko erdibitze au, alde batek errealdade jatorra bizi nairik, eta bestalde, errealdade bizi ori justifikatu bear luken Ideala eta izpiritu-motorra ukaturik. Demokrazia

geienak sufritu izan dute barru-ebaki penagarri auxe.

Idazle batek "lau kultuak" izendatzen zituen—eszeptizismua, presentismua, zientismua, antiintelektualismua—ez dira gaurko edukazioaren gain zabaldu den pragmatismuaren ondorio ta agerkai batzuek baizik.

Gazteen eginkizuna dugu, ezparrik gabe, prolema gorri au gerez erabakitzea, errealdadea ta Ideala alkaturik mugimentu bakar batean osatzea...

Giza-almenen batasuna

Maritain jaunak, gañera, edukazioaren kontrako bi erejiak airtzen ditu bata bestea ukatzen dutenak. Intelektualismua ta Borondatismua. Baiño nik naiago dut beste bide batetik giza-almen bete-bearrak adierazi eta berauen bitartez gizonaren jokabide osoroa explikatua.

Gizona ez da soillik adimena, edo borondatea edo biotza. Gizonak iru almenen bearra dauka gizon osoroa ta perfettoa gerta dedin. Almen auek, ordea, neurritz eta bakoiltzari dagokion eran jokatu dezaten edukatu egin bear dira.

Ezagutza nozio utseko tipoa bada, sujetua gauza konkretuetatik aparte gelditzen da, bizitasuna ta eragifia galdurik borondaterik ere gabe.

Ezagupena da gauzak (ez nozio-

ak) nigan mamitzeko kapazidadea edo ahaltasuna; gauzak fisikoki eza- gutzea eta gaiñera, an errealizatu den ideia ikusi, eta bertan dagoen eran ikusi ere.

Borondatezalekeria litzake, ordea, giza-almenik beldurgarriena. Boron- datea soilla duenak ezagutu edo ja- kin gabe jokatu nai du. Auek edo- zein gauza eta nolana egingo di- zute nai dutena. Tipo auek geldi- tuazi edo lotu bearra dago, eta bear- bada indarrez, gaiñera; gizartean beti egongo dira auetako gizonak eta ez dira faltako ere.

Diktaturari ere orrelako zerbait gertatzen zaio, gauza guztien gai- fietik bereakin geldituko da eta no- lanai burutuko du gaiñera, or bio- tzaren utsunea nabari da.

Biotza falta zaigu gizonaren jo- kabidea batu eta osatzeko. Gau- zak azkeneraño eramateko barre- neko bultzadaren kontra, itxaroten jakin bear da. Biotzetik dator gau- zak biziki erakartzeko ahaltasuna. Baiño adimena alde batera kokatzen dutenak, biotzaren eraginpean, be- reala gauza baloreen jerarkia gal- tzen dute. Auxe gertatzen zaio jen- detalde edo erri "masa-ri". Tipo auetako jendeetan adimena faltak dakarki borondatearen utsunea, gauzaen dirdira falta delarik, ez da- go berarekin artu-emanik eta bo- rondatearen erroak ez daukate fun- tzionamendurik.

Gizonaren iru alde edo almen auek banaturik beldurgarriak dira,

baiño orrelakoa erdi-gizona da, ez du bere gizatasunaren menderik eta are gutxiago gizonari dagokion edu- kaziorik. Erabat banaturik ez ba- da ere, gizon geientsuenak ez dugu jakiten adimena ta borondatea bata besteakin lotu eta osatzen. Beraz, gure betebearrik nagusienetakoa da iru indar auek alkarrekin ongi jo- katzera ipintzea.

Fenomenu auek Eleizako guraso S. Agustin aundian agiri dira gar- biro. Gazte zelarik bere ideiak ez zituen ain argiak, eta biotzak ze- rabilkion arutz eta onutz, ase ezi- ñik, inportantzi gabeko gauzaetara tiraka. Eta orretan borondateak ere aul izan bear derrigor. Adimena, ordea, argi ta garbi finkatu zuene- tik Santu onen borondateak seku- lako indarra artzen du. Eta orra, indarrak osatzen jakin zuelako, Eleizak izandu duen gizonik aun- dienetakoa Hipona-ko Gotzaia...

Izpirituak kulturaren ardatz

Ozidentea ta gaurko mundua be- rebiziko estuasunean arkitzen da. Nazio-arteko ekonomien alkar-lotu- rak, kapitalismu berriak (erri erdi- aziekin bereiziki), teknikolojia, egi- azko askatasunik eza, t. a... Beraz, Europa, gizadi osoa larri billatzen da, krisi larrian.

Politika, askatasuna ta abarren aldetiko krisia besterik ez balitz, baiño, beste zerbait sakonagoa da- tza emen krisi larrian. Laterria, teknika; jakintza ta libertatea ez

dira soifneko edo ondo baten ager-
kai batzuek besterik. Eta agerkai
edo ondorio auek krisi bizian ba-
daude, Izpiritua krisisean dagon sei-
fiale dira. Orregatik Ozidentearen
krisisarik barrutikoena ta printza-
palena kulturazkoa ta izpirituzkoa
da, Christopher Dawson-ek dionez.

Europako kulturaren batasuna
autsi da. Kulturazko osotasuna
(kondaira, ertia, erlijioa, politika,
zientzia, t. a.) partiturik dago eta
norbere bidetik dijoaz. Eta Kultu-
ra osatuak, berriz, derrigorrez bear
du goi-aburu batzaille bat, izpiritua,
eta ortik krisiak bere oifarrrian iz-
pirituari ukitu izatea. Au da, duda-
rik gabe, okerrera, guk azaleko
ausketa soillik dastatzean onen itur-
buru den izpiritua usteltzen uzten
dugu alde batera. Izan ere, izpi-
rituaren gaxotasunak dakar Oziden-
tearen krisia ta gainberatzea. Eta
izpirituren gaxotasunak dakar Ozi-
dentearen krisia ta gainberatzea.
Eta izpirituaren krisi onek, Dawson-
en arauz, Europa beraren izaera
arriskuan jartzen du, berriro lehe-
niko kristau zuzarretan finkatzen
ez den bitartean.

Kultura oroek errealidade naha-
sia azaltzen digute. Geografiatik
asi ta ekonomiaraiño... arraza, gu-
da, askatasuna, t. a... bide, den guz-
tiak kulturaren erakundera eragi-
ten du. Elementu auek, guztiz des-
berdiñak iruditu arren, kultura par-
te artzera sartzen dira errazoimena-
ren gidaripean, gizonaren almen

kreatzaille ta organizatzaille onek
batasuna ta bizia demaienean.

Gezurra da, alere, errazoimen so-
roan arrazoia sillik dagoela baieza-
tea. Auxe litzake, ain zuzen, raziona-
lismuaren okerrik nagusiena. Arra-
zoia edo gogamena gizonaren zer-
bait ba-da, gizona arrazoi baiño
geiago da. Gizona lehen lehenik iz-
piritu da; gizona gauza guztien gai-
ñetik erlijiosoa da. Ortik, Dawson-
en ondorio garrantzitsua: "Erlijioa
da kultura oroen elementu errotiko
ta eragikorra".

Emen ez naiz asiko erlijioaren
zergaitia, sentidu bortitza ta bizita-
suna arakatzen. Kondaira osoak
sobera fragatu du erlijioa dela kon-
dairaren sustrai eta ardatz. Daw-
son-ek aitatzen du Lord Acton-en:
"Erlijioa da kondairaren ardatza".

Beraz, Ozidentearen sustrai ta
izaera Kristianismua izanik, zer ari
gera gere buruari ostikoka? edo
sustrai indarrak deserrotu nairik?

Ta zer egin genezake ori guztia
zuzenbidetzeko borondate oneko gi-
zonok? Erdi-arora bueltatu? Ber-
diaeff jaunak esango luken "Euro-
pako gauza santuetara itzuli"? Ma-
ritain-ek atzerako itzulpen ori Pro-
bidentzia aurrerazalearen kontrako
blasfemia dela baieztu du. Eta arau
bezela "Kristaudi berria" edo "Aro
berria" jarriko digu. Erdi-aroko teo-
zentrismua ta aro berriko umanis-
mu soilla ezkondu ta osatu dire-
nekoa.

Kristau pentsalari geienak baikor eta optimista azaltzen zaizkigu gizadiaren etorkizunari buruz. Toymbe bat gurekin bat ez ba-dator ere, bai Maritain, Dawson, Desqueyrat, t. a. "Ez gaude ez amaiaren asieran, gizadiko kondairaren biurgune aundi baten aitzinean baizik", dio Konik jaunak.

Izpiritua jarri bear, bada, berriro kulturaren eta gizadiaren ardatz bezela. Personalismua, gizartetasuna, gizatasuna... Morala, filosofia ta teolojia... Batasuna ezberdintasun gain. Izpiritua kulturaren ardatz Onatx, gizonari dagokion edukazioa.

Asiera-asieratik emen gatozkizue eskean: Ia, ba, gure aldizkaria zabalitzen den. Batez ere gazte jendearen artean, ixturioetan dabiltzaneren artean. Izan ere, au izango da beren asmo eta kezkek euskeraz agertzeko plaza. Kultura naia duen guztiak ezagutu bear luke bere preokupazioen emateko aukerazko JAKIN.